

STYLE AND TEXT

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2020.76.11>

UDC 007:070:[655:002.2:001.815]:81'373.2

Proper Names as a Heading for the Indexes Rubric in the Printed Book: Selection Criteria and Formulation Specificity

Nataliia Blahovirna

*PhD. (philol. sci), Associate Professor
Lesya Ukrainka Eastern European National University,
13 Volya Avenue, Lutsk, 43025 Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: blagovirna.n@gmail.com

Olena Kosheliuk

*PhD. (philol. sci), Associate Professor
Lesya Ukrainka Eastern European National University,
13 Volya Avenue, Lutsk, 43025 Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: elne@i.ua

ABSTRACT

The objective of the study is to clarify the criteria for selection of nominated denotations and the form for submission of proper names for indexes contained in the printed books of different functional types of literature, simultaneously with consistent conceptualization of representative publishing strategies.

Methods of the study. The research was conducted on the basis of books prepared for printing by the Ukrainian publishers, involving the issues of publishing theory, practice and editing, that reflected the contemporary theoretical reflection focused on interdisciplinarity. The use of the system method made it possible to correlate the best practices of editorics and onomastics. The critical analysis of the forms of index sections in book editions was conducted with the use of agreed theoretical constructs caused by the deduction method.

Results and conclusions. The theoretical generalizations of the study will cause the interpenetration of approaches of editorics and onomastics in the context of multidimensional study of onyms, which will not only significantly increase understanding of the specifics of the areal functioning of onomasticon of the printed book, but will have a purely practical effect, since it will allow to understand more deeply the linguo-cognitive mechanisms of formation and functioning of proprial units, to understand more clearly the practice of establishing the lexical-semantic form of index sections, as well as the normative cases of use of inversion in formulation of index sections in book editions. The linguistic status of a nomen as a constituent of the subsidiaries and the index section has not been investigated at all, which is caused by the periphery of onomasticon of the printed book in the general discourse of onomastics. The formulation specificity of index sections that include the onyms was studied for the first time, which determined its uniqueness, novelty and innovativeness.

KEYWORDS: apparatus of the book; index; rubric of proper names and subject index; onym; anthroponym.

УДК 007:070:[655:002.2:001.815]:81'373.2

Власні назви як заголовок рубрики покажчика друкованої книги: критерії відбору та особливості формулювання

*Благовірна Наталія Богданівна, Східноєвропейський національний університет імені
Лесі Українки, кандидат філологічних наук, доцент*

*Кошеляк Олена Василівна, Східноєвропейський національний університет імені Лесі
Українки, кандидат філологічних наук, доцент*

Резюме

Мета дослідження – уточнити критерії відбору номінованих денотатів та форму подання власних назв для рубрик покажчиків, вміщених у друкованих книгах різних функційних видів літератури, одночасно з послідовною концептуалізацією репрезентативних видавничих стратегій.

Методи. Дослідження проведено на матеріалі книг, підготовлених до друку українськими видавництвами, із залученням проблематики теорії та практики видавничої справи та редагування, що відображає сучасну теоретичну рефлексію, орієнтовану на міждисциплінарність. Використання системного методу дало змогу співвіднести напрацювання едиторики та ономастики. Критичний аналіз форми рубрик покажчиків у виданнях, проведено із залученням узгоджених теоретичних конструктів, обумовлений методом дедукції.

Результати і висновки. Теоретичні узагальнення розвідки зумовлять взаємопроникнення підходів едиторики та ономастики в контексті багатоаспектного вивчення онімів, що не лише значно розширить уявлення про специфіку ареального функціонування ономастикону друкованої книги, а й матиме суто практичний ефект, оскільки дасть змогу глибше зрозуміти лінгвокогнітивні механізми формування і функціонування пропріальних одиниць, чіткіше осягнути практику встановлення лексико-семантичної форми заголовка

рубрики, а також нормативних випадків застосування інверсії під час формулювання рубрик показчиків у книжкових виданнях. Лінгвістичний статус номена як складника апарату видання та рубрики показчика цілком не досліджені, що пов'язано з периферійністю ономастикону друкованої книги в загальному дискурсі ономастики. Особливості формулювання рубрик показчика, що охоплюють оніми, досліджено вперше, що визнає унікальність і новизну розвідки.

Ключові слова: апарат видання; показчик; рубрика показчика; онім; антропонім.

Благоверная Н.Б., Кошелюк Е.В. Имена как заголовок рубрики указателя печатной книги: критерии отбора и особенности формулировки

Цель исследования – уточнить критерии отбора номинированных денотатов и форму представления имен для рубрик указателей, помещенных в печатных книгах различных функциональных видов литературы, одновременно с последовательной концептуализацией репрезентативных издательских стратегий.

Методы. Исследование проведено на материале книг, подготовленных к печати украинскими издательствами, с привлечением проблематики теории и практики издательского дела и редактирования, что отображает современную теоретическую рефлексию, ориентированную на междисциплинарность. Использование системного метода позволило соотнести наработки теории и практики издательского дела и редактирования и ономастики. Критический анализ формы рубрик указателей в изданиях, проведенный с привлечением согласованных теоретических конструктов, обусловлен методом дедукции.

Результаты и выводы. Теоретические обобщения исследования обусловят взаимопроникновение подходов эдиторики и ономастики в контексте многоаспектного изучения онимов, что не только значительно расширит представление о специфике ареального функционирования ономастикона печатной книги, но и будет иметь сугубо практический эффект, поскольку позволит глубже понять лингвокогнитивные механизмы формирования и функционирования проприальных единиц, четко определить практику установления лексико-семантической формы заголовка рубрики, а также нормативных случаев применения инверсии во время формулировки рубрик указателей в книжных изданиях. Лингвистический статус номена как составляющей аппарата издания и рубрики указателя полностью не исследованы, что связано с периферийностью ономастикона печатной книги в общем дискурсе ономастики. Особенности формулировки рубрик указателя, охватывающих онимы, затронуты впервые, что определяет уникальность и новизну исследования.

Ключевые слова: аппарат издания; указатель; рубрика указателя; оним; антропоним.

1. Вступ

Друковану книгу як дискурсивний феномен і концептуальну цілісність характеризує низка диференційних ознак, що виокремлюють та індивідуалізують її з-поміж інших форм творчої діяльності. Твір автора, що пройшов видавничий і редакторський опрацювання, певним чином видозмінюється, і не лише під час літературного редагування (де можливе вмотивоване «розгортання» чи «згортання» авторського тексту, відповідно уточнення, додавання чи, навпаки, відкидання певних компонентів тексту, зокрема й різних власних назв), а й унаслідок доєднання видавцями різних вторинних текстів (апарату книги – вступної статті, передмови, колонтитулів, коментарів, приміток, показчиків – елементів, що штучно збільшують частотність вживання певного оніма), які покликані занурити авторський текст у контекст, уточнити та розтлумачити положення чи історичну роль

ключових персоналій, згадуваних на сторінках книги, забезпечити можливість ідентифікації осіб, істот, явищ чи об'єктів, допомогти читачеві віднайти інформацію про географічні локації, особистості під час вибіркового читання та ін. Друкована книга презентує комплексну, інтелектуальну інтерпретаційну версію колективного сприйняття фахівців й одночасно вибудовує колективне сприйняття аудиторії в нерозривному зв'язку з авторським текстом. Переліки онімів у покажчику ніколи не ізольовані від актуальних денотатів тексту, адже містять комплексні посилання на сторінки тексту (у збірниках листів – на їхні номери, в бібліографічних посібниках – на номери записів і т. д.), де їх згадує автор, тому виокремлення онімів редакторами не присвоює їм якогось іншого значення, лише збагачує контекстуальне оточення, посилює потенціал кожного оніма, хоч до певної міри і зумовлює інтерпретаційне сприйняття їх сукупної єдності.

Іноколи видавці та редактори під час підготовки авторського тексту до друку виконують функцію номінаторів. Наприклад, можлива зміна назви авторського твору з огляду на маркетингову стратегію внаслідок корекції потенційної читацької спрямованості видання, зміни типологічної ніші, з метою адаптації тексту до його випуску в межах наявних видавничих серій чи для публікації авторського твору за межами країни, з огляду на метафоричний переклад первісної назви та ін. Редактори ухвалюють рішення про той чи той варіант написання, перекладу чи навіть зміни певної власної назви в межах ономастикону видання, встановлюють інші форми імен або назв та дублюють їх у розмаїтих книжкових елементах поряд з авторськими варіантами та ін. Подекуди саме від їхніх професійних зусиль залежить, у якій формі онім буде трансльований соціуму, відповідно засвоєний ним. Це зумовлює потребу уточнити критерії відбору номінованих денотатів та форму подання власних назв для рубрик покажчиків, що й реалізовано у розвідці.

Елементи апарату книги штучно збільшують частотність вживання оніма. Це привертає увагу читача до визначених прізвищ, виокремлює їх, а тому створює додатковий вплив на реципієнта, адже сприяє запам'ятовуванню, розумінню ваги цих прізвищ для розкриття основної теми твору, знижує ймовірність їх критичного осмислення читачем під час засвоєння змісту авторського тексту. Водночас ігнорування певних прізвищ, що формально є в тексті, однак не є ключовими для розкриття провідної теми, затінює контекстуальні нюанси, дотичні до оповіді. Такі дії видавців наперед продумані, вибудовані на професійних прийомах та методиках підготовки елементів апарату видання, однак розмаїття книг ускладнює цей процес, що відповідно потребує безперервного осмислення та уточнення, навіть якщо це післядія, коли книгу вже надруковано.

Мета дослідження – уточнити критерії відбору номінованих денотатів та форму подання власних назв для рубрик покажчиків, вміщених у друкованих книгах різних функційних видів літератури, одночасно з послідовною концептуалізацією репрезентативних видавничих стратегій.

2. Теоретичне підґрунтя

Лінгвістичний статус номена як складника апарату видання та рубрики покажчика цілком не досліджені, що пов'язано з периферійністю ономастикону друкованої книги в загальному дискурсі ономастики. Новітній напрям ономастики – ідеоніміка, активно репрезентований у слов'янських наукових публікаціях й навіть дисертаційних розвідках (С. Аксьонов, Е. Боева, Л. Буштян, О. Іванова, Т. Ковалевська, Т. Крупеньова, І. Мариненко, М. Мельник, С. Мисик, І. Мурадян, С. Нагачевська, О. Немировська, Т. Немировська, О. Порпуліт, Т. Сулова, І. Хлистунов, І. Черновалюк, Л. Шеспопалова, Т. Шотова-Ніколенко, Т. Шумаріна та ін.), в основному зосереджений на вивченні поетонімів і, на думку М. Торчинського, «за кількістю вагомих досліджень найменувань, засвідчених у художньому мовленні, Україна посідає чільне місце у слов'янському світі» [1, с. 299]. І хоча понят-

тя «література» сьогодні охоплює і писані, і друковані твори певної епохи, народу та ін., поки що поза увагою дослідників залишилися пропріальні одиниці, чие згадування в друкованій книзі легалізоване саме у масивах елементів апарату видання й поряд з авторським ономастиком є вагомим складовим елементом загального ономастикону друкованої книги. Водночас вироблена практикою методика підготовки окремих книжкових елементів хоч і не позбавлена специфічних особливостей, зумовлених функційним видом літератури, однак на загал твориться на основі спільного фундаменту й чітко сформованих упродовж XX ст. теоретичних правил, а отже, не може бути обмежена суто художнім мовленням. Відповідно авторки розвідки прагнуть, за дорадчою настановою Ю. Карпенка та М. Мельник [2, с. 15], розглянути не окремі онімні сегменти друкованої книги, а всю їхню сукупність у межах видання, та ще й, інтерпретаційно уточнивши цю ж настанову, у межах різних функційних видів літератури.

Покажчики – один із найбільш поширених та вкрай необхідних читачеві елементів апарату книги. Методику укладання елементів апарату видання загалом, покажчиків зокрема аналізували В. Барикін, Б. Тяпкін, А. Мільчин, Н. Черниш, М. Тимошик, М. Хойнацький, Н. Благовірна, А. Трофімов, Г. Ганса, Н. Регідайло, однак усі дослідники та дослідниці розглядали проблеми номінативної ідентифікації денотатів у текстах, а також особливості формулювання рубрик покажчика лише з позиції едиторики, відповідно послугувалися методами і термінологією цієї галузі.

3. Методи дослідження

Ця розвідка покликана, використовуючи системний метод, уперше співвіднести виpracовану впродовж тривалих наукових пошуків термінологічну систему ономастики та узгодити її з термінологією та методологією підготовки покажчиків видавничою практикою, що відповідно виробила стійкі моделі формування реєстрів номенів у книжкових форматах, а також уточнити певні функційні особливості сегментації та виокремлення визначених денотатів із загального масиву ономастикону друкованої книги. Водночас критичний аналіз форми рубрик покажчиків у надрукованих виданнях, співвіднесений із узгодженими теоретичними конструктами, обумовлений методом дедукції, дасть змогу не лише уточнити раціональну форму елементів видання, а й виразніше окреслить потребу враховувати індивідуальні особливості книги і форми роботи з нею потенційних читачів, виявивши унікальні взаємозв'язки.

4. Результати і обговорення

Покажчик автори розуміють як «упорядкований перелік найменувань або позначень тих чи інших об'єктів тексту, згадуваних на сторінках основного твору або апарату, який містить посилання на сторінки видання, де про них йдеться» [3, с. 139]. Покажчик покликаний допомогти читачам швидко визначити, чи є в книзі інформація про потенційний об'єкт пошуку (зокрема й онім) уже під час поверхового ознайомлення з книгою, вибіркового перегляду чи повторного звернення до видання; засвоїти матеріал системно, поглиблено; зрозуміти контекст твору, епохи, в яку жила певна персоналія, взаємозумовленість явищ, подій та ін.; є складником загальної концепції представлення книги читацькій аудиторії, водночас гарантує інтелектуальну автономність читача, адже уможливило отримання бажаної інформації про власну назву комплексно та миттєво.

Структурними складовими частинами покажчика є заголовки рубрики (словесне вираження потенційного об'єкта пошуку – денотата, якщо потрібно, може охоплювати підзаголовки) та адресне посилання (номер сторінки, або параграфа, глави, номер документа чи ін., що вказує на фрагмент тексту, де саме згадано про денотат). Окрім того, за потреби редактори одночасно з формулюванням заголовків рубрики покажчика розробляють систему посилань *див.* і *див. також*, покликаних пов'язати між собою однорідні чи під-

порядковані денотати. Методика укладання покажчиків диференційована залежно від читацького спрямування видання та мети, з якою книгу публікують, що відповідно дає змогу спрогнозувати потенційні запити та освітній рівень читача і продумати майбутній процес пошуку, враховуючи особливості певного виду літератури. Укладання покажчиків передбачає 1) читання й одночасний аналіз змісту тексту, вибір змістових та смислових компонентів (зокрема і власних назв), що згодом допоможе 2) сформулювати рубрику покажчика, яка у згорнутому вигляді переповість основні характеристики змісту тексту, достатні для його ідентифікації під час пошуку, одночасно зафіксувавши сторінки тексту (адресні посилання у формі сторінок найпоширеніші), де міститься інформація про об'єкт пошуку, і зрештою зумовить 3) вибір виду покажчика (чи покажчиків), які буде доєднано редакторами до основного авторського тексту.

Видавнича практика виробила розгалужену типологію покажчиків, що дає читачеві змогу вести спрямований пошук найрізноманітніших денотатів, а видавцям передбачати ймовірність пошуку певних об'єктів. Наприклад, за об'єктами пошуку виокремлюють, зокрема, предметний, тематичний, іменний (те саме, що й покажчик імен) (осіб, літературних персонажів, міфологічних істот), покажчики назв (географічних, рослин, тварин, назв творів, установ, пам'ятників архітектури), покажчики нетекстових елементів видання (ілюстрацій, діаграм, фото, таблиць), покажчики творів збірника (за назвами, жанрами, темами чи іншими особливостями), покажчик змісту та ін. За кількістю об'єктів пошуку теоретики едиторики виокремлюють однооб'єктний (у виданні їх може бути кілька), єдиний (те саме, що змішаний, комбінований). За принципом розташування рубрик – алфавітний, систематичний, гніздовий, хронологічний, нумераційний. За складом та структурою рубрик – глухий, доповнений, аналітичний, анотований.

Власні назви – складник найрізноманітніших покажчиків. Під час перекладу змісту авторського твору на мову покажчика видавці виокремлюють два різновиди інформаційних об'єктів-денотатів: імена та предмети. І хоча таке розмежування до певної міри спричиняє небажані омонімічні перетини, проте саме цей диференційний принцип використовують укладачі покажчика для ідентифікації потенційної рубрики. Правила формулювання рубрик для різних видів покажчиків вибудовують за спільним принципом, однак мають свою специфіку залежно від особливостей групування денотатів та виокремлення імен чи предметів. Наприклад, єдиний тематичний покажчик української редакції «Атласу біблійної історії» [4, с. 185–191] синкретично охоплює й іменні заголовки рубрик (приміром, *Александр Македонський 125, 128–130, 160*), і предметні заголовки, що при потребі дублюють згадку про персоналію у контексті інших понять у складі уточнювальної підрубрики:

Воєнні кампанії

Ассирійські 100–103, 106, 108, 112–113

Александра Македонського 128–129

Макавеїв 134–135

див. також битви, війни.

Макавеї 129, 134–135

повстання 133–135, 142

Йонатан 135–136

Симон 135–136

Юда 129, 134–135 [4, с. 185–191].

Підрубрики вводять для того, щоб збільшити інформативність покажчика, а також скоротити час читача під час спрямованого пошуку. Адресні посилання підрубрик скеровують лише до визначених мікротематичних блоків тексту, не змушуючи переглядати всю інформацію про денотат загалом, не зловживаючи часом читача. Форма іменної рубрики (у складі головної чи підпорядкованої, під індивідуальним чи груповим антропоні-

мом, а також імовірне застосування інверсії під час її формулювання) залежить від виду покажчика, контексту, в якому автор згадує персоналію, одночасно повинна бути зручною для пошуку. Наприклад, прізвища осіб, на честь яких названо ті чи ті явища або відкриття (як-от: *важіль Архімеда, метод Бубнова, теорема Вінера-Хінчина, кулі Данделена, овал Декарта, собака Павлова* та ін.), за умови, що в книзі немає інформації про ці персоналії чи посилання на їхні праці, розглянуто суто відкриття, не вводять до складу іменного покажчика, натомість вони стають класичними предметними рубриками, при цьому на перше місце виводять найбільш інформативне слово, для нехарактерних іменників (числівників, прикметників) застосовують інверсію: *Архімеда важіль, Бубнова метод, Вінера-Хінчина теорема* і т. д. Інверсію також використовують під час введення предметних рубрик, що ідентифікують агороніми: *Незалежності майдан, Бессарабка ринок*; анемоніми, зокрема й антропоморфні: *Бетсі ураган, Катрін ураган, Кейт тайфун* та ін., акціоніми: *Вашингтонська конференція третя, Симпозіум взаємодії другий міжнародний* та ін.

Щоразу важливо продумати, під яким основним словом буде введено рубрику в покажчик. Наприклад, видавці української редакції «Атласу біблійної історії» помилково не застосували інверсію під час уведення головних рубрик у тематичному покажчику: *Перша та Друга Книги Макавеїв 134–135*. Натомість варто було б подати *Книги Макавеїв Перша та Друга 134–135* [4, с. 185–191], що відповідає не лише видавничим правилам введення заголовків рубрик покажчика, а й узгоджується з біблійною традицією, адже саме в такому формулюванні ці второканонічні книги уведені в загальну рубрикацію Біблії. Одночасно варто було б удосконалити систему посилань від головної рубрики до рівноправної епонімної рубрики:

Книги Макавеїв Перша та Друга 134–135

див. також Макавеї.

Окрім того, видавці вводять однотипну форму заголовка у складі головної рубрики, в складі другорядної і в іншому випадку, що формально узгоджується з вимогою типової побудови рубрик в загальній схемі рубрик певного покажчика, однак зменшує пошукові властивості рубрик, а отже є недопустимим:

Перше юдейське повстання 153, 170–171, 174, 176

Друге юдейське повстання 172–173

Юдея 90, 92, 98, 136

Перше та Друге юдейське повстання 170–173 [4, 185–191].

Правильно:

Юдейське повстання

Перше 153, 170–171, 174, 176

Друге 172–173

Юдея 90, 92, 98, 136

Перше та Друге юдейське повстання 170–173.

Якщо рубрики покажчика відображають адаптовані та асимільовані іноземні власні назви, враховуючи ймовірні фонетичні, морфологічні чи лексичні зміни, у дужках подають оригінальну назву: *Дунс Скот (Duns Scotus), Смівен Бімм (Stephen Witt), Самюел Морріс Стюарт (Samuel Morris Steward), «Джеппі Магвайр» («Jerry Maguire»), Відень (Vien), Нью-Йорк (New York), Париж (Paris), Рим (Roma)* та ін. Оригінальні відповідники забезпечують безпомилковість ідентифікації, підкреслюють спорідненість із первісним відповідником, адже будь-яке осмислення власних назв мовою перекладу не просто визначає, а так чи сяк інтерпретує, адже «горизонт сенсу кожного слова – це мова загалом і той життєсвіт, у якому ця мова функціонує, який висловлює, а отже почасти й створює» [5, с. 27]. У дужках також можуть бути подані автоніми чи псевдоніми, першість отримує той варіант, який закодовано в пам'яті читачів.

Оніми подекуди вводять до заголовка рубрики покажчика з апелятивами. Такі доповнення використовують не в усіх рубриках, а лише там, де в читача можуть виникнути труднощі під час ідентифікації оніма, для змістового звуження, аби не ввести читача в оману щодо повноти інформації про персоналію в тексті чи для уточнення омонімічних назв. Зокрема, в аналізованому «Атласі біблійної історії» можна побачити:

Арнон (Ваді-ель-Муджіб), річка 96

Гекатей Мілетський, карта світу 33

Кармель, гора 78, 94, 100

Кармель, хребет 10, 44, 52, 120

Ной, нащадки 32–33 [4, 185–191].

Оскільки потенціал кожного оніма реалізується у відповідному контексті, то ситуативність уточнювальних апелятивів можна розглядати як складову частину наперед вибудованої стратегії посилення комунікативного впливу актуальних денотатів.

Хоча вироблено певні алгоритми осмислених рішень, проте підготовка видання до друку залишається творчим, нерегламентованим процесом, який щоразу передбачає врахування індивідуальних і типових особливостей конкретного твору й адаптацію професійних прийомів та методики книжкового мистецтва. Відбір власних назв для їх представлення у покажчику аж ніяк не зумовлений їхньою формальною наявністю в тексті, впливає з їх практичного значення й актуальності для потенційного споживача книги. Вироблену методику підготовки покажчиків й відповідно критерії відбору власних назв для їх представлення в рубриках покажчика щоразу уточнюють і трансформують під час розроблення концепції представлення видання публіці й урахування освітнього рівня потенційної читачкої аудиторії. Наявність чи відсутність певних елементів апарату значною мірою визначає, «як читач працюватиме з книгою, тобто стратегію і тактику читання, його характер та своєрідність, його види та способи» [6, с. 10], відповідно рівень осмислення, засвоєння й розуміння. Наприклад, готуючи до друку українську редакцію твору Ю. Соболевської «Книжка про читання», її редакторка й авторка коментарів й іменного покажчика Е. Огар, зіткнулася з проблемою, «що робити з цим “огромом” фактичного матеріалу, як “відкрити” цю польську за своєю суттю книгу нашій аудиторії» [7, с. 8], адже «кількість назв, імен, цитат, згаданих на одному квадратному сантиметрі тексту (до усього ще й не пояснених) часом навіть “зашкалює”. У ній згадано понад триста власних імен. Якщо до цього додати ще й назви творів, книжок, статей, часописів – цифра майже подвоїться» [7, с. 7]; «серед згадуваних імен одних лише поляків близько ста п'ятдесяти. Зрозуміло, адже писалася вона передусім, для польської аудиторії. Для читача, який перебуває з авторкою в одній літературній, а ширше культурній системі координат, який пройшов ті самі шкільні й університетські канони, в якого виникають близькі асоціації» [7, с. 8]. Враховуючи, що польське видання Ю. Соболевської вийшло друком у супроводі лише списку літератури, керівниця українського проекту вирішила вмістити необхідні коментарі та іменний покажчик, що допоможуть українському читачеві встановити дотиковість із польським автором. У передмові редакторка розмірковує про критерії відбору власних імен для коментування, а також їх представлення в іменному покажчику перекладного видання, що узгоджуються з типовою видавничою методикою, цілком відповідає професійній логіці доєднання книжкових елементів, одночасно візитує індивідуальний підхід: вона інтуїтивно позначає та ідентифікує лише окремі точки на цій хаотичній системі номінативних координат, розтлумачуючи вкрай необхідні для розкриття семантики тексту денотати, «те, без чого читання було б геть некомфортним» [7, с. 9], водночас уміщує іменний покажчик [8, с. 154].

Поза увагою полишено численний масив ідеонімів (власних назв нематеріальних об'єктів – поетонімів, бібліонімів, гемеронімів, фільмонімів та ін. – класифікація М. Торчинського [1]), бо подекуди довелося б щонайменше сім разів коментувати лише один

абзац, а це було б надто складно для читача і врешті могло остаточно перервати читання основного авторського тексту, тому нерозтлумачені денотати – «чудова нагода пройти тест на книжкову грамотність і розширити літературні горизонти» [7, с. 9], прокоментовані ж денотати Е. Огар радить «сприймати радше як спонуку більше дізнатися про конкретну людину, книжку чи факт. Звісно, читаючи!» [7, с. 9]. Редакторка все ж не змогла оминати увагою один із найбільш поширених онімних секторів – антропоніми, адже, за її сподіваннями, іменний покажчик прізвищ повинен стати в пригоді «не лише через його пряме призначення. Це своєрідний путівник світом тих, хто творив і – головне – творить літературні і металітературні тексти» [7, с. 9], тобто фактично Е. Огар наділяє цей онімний реєстр самостійним значенням, що представляє видатні прізвища, індивідуалізує їх як такі, що варто запам'ятати та закодувати у свідомості, підсилюючи імперативність рекомендаційного характеру. Внаслідок штучного збільшення частотності вживання оніма в книзі видавці не лише концентрують увагу реципієнта на певному онімному сегменті, а й посилюють вплив на реципієнта, адже мимоволі надають цим прізвищам додаткової статусності, знижують ймовірність їх критичного осмислення читачем під час засвоєння змісту авторського тексту.

Власне, кожен окремий елемент апарату видання загалом і покажчик зокрема посилює континуальну сугестивну природу визначених онімних сегментів не випадково, а в контексті загальної, наперед продуманої та виваженої стратегії комунікативного впливу видання. «Будь-яке видання твору у вигляді книги – це акт культурологічної та історичної інтерпретації, навіть якщо така мета і не ставилась видавцем свідомо, – наголошує В. Барикін. – Найважливішу роль відіграє при цьому рівень текстологічної та редакторської підготовки тексту» [9]. Застосовуючи загальні, вироблені досвідом практики правила, редактори намагаються змодельовати та врахувати потенційні запити аудиторії і зрештою спрямовано вибудовують концепцію книжкового проєкту, доповнюючи авторський текст усіма необхідними додатковими елементами, адже книга повинна стати «в ідеалі багатofункційним засобом інтелектуальної читацької праці» [6, с. 11].

Готуючи до друку українське видання «Атласу біблійної історії», відповідальні редактори О. Король та В. Радченко видавництва «Картографія» разом із перекладачами з англійської М. Климчуком та Т. Цимбал постали перед складною проблемою реконструкції змісту англомовного видання. Уперше атлас вийшов друком 2008 р. у видавництві «HarperCollins Publishers Ltd». Редакційна колегія англомовного видання об'єднувала зусилля міжнародної групи консультантів, серед яких провідні археологи, мовознавці, історики, богослови, що працювали під керівництвом Дж. Причарда (James Pritchard), за редакцією якого, власне, і вийшов друком атлас, та редактора-консультанта Н. Пейджа (Nick Page). У супровідних текстах, розміщених до більше як ста карт та ілюстрацій, редактори зауважили, що картографування біблійних оповідей ускладнене труднощами з перекладом рукописів, писаних давніми мовами, різночитанням деяких фрагментів («Наприклад, у 2 Книзі Самуїлової 24:5–7 описано землі, які охопили чиновники під час перепису, проведеного за наказом царя Давида. Однак ці вірші важко розплутати, до того ж незрозуміло, чи слід деякі слова перекладати як власні назви, скажімо Тахтім-Ходші або Дан-Яан» [4, с. 14–15]); повсюдною необхідністю порівняння староеврейської ономастичної термінології з сучасною арабською; невідповідністю сучасної та стародавньої хронології, зокрема єгипетської, де датування подій розпочиналося щоразу знову від першого року правління кожного фараона; неможливістю локалізувати невеликі топографічні об'єкти, добре відомі стародавнім ізраїльтянам, однак втрачені для сучасників та ін. Отже, встановлення екзактних варіантів написання антропонімів, топонімів, етнонімів, епонімів навіть в оригінальному виданні було складним та трудомістким процесом.

Отримавши права на випуск книги українською, видавці повинні були подбати не лише про переклад, про належну трансляцію одного інтелектуального та культурного

сенсу в іншій, про адаптацію новоствореного варіанта до правил, установлених вітчизняною практикою, а тоді ще й про переклад тексту в українській редакції на мову покажчика. Щоб запобігти ймовірному зменшенню екзактності онімів під час підготовки до друку перекладних видань, узгодженості термінології, усунення можливої омонімії, видавнична методика може передбачати попереднє укладання т. зв. списків рубрик, що відображають типові категорії інформаційних об'єктів певної галузі знань на основі вивчення схожих видань суміжної тематики. Відповідно редакційна колегія україномовного видання погодила, що для відтворення біблійних цитат необхідно взяти «за основу текст православної Біблії у перекладі Івана Огієнка (митрополита Іларіона). Більшість назв місць, подій, людей і народів відповідають тексту цього перекладу. В окремих випадках, позначених зірочкою (*), використано український переклад католицької Біблії Івана Хоменка, бо він містить низку цитованих в Атласі книг, що не визнані канонічними православною церквою, а тому їх немає в перекладі Івана Огієнка (приміром, Перша і Друга Книги Макавеїв). У деяких випадках біблійні топоніми, етніміми і антропоніми в перекладі Івана Хоменка краще відповідають сучасному рівню знань про Біблію, ніж в давнішому перекладі Івана Огієнка, тому вживано саме їх» [4, с. 5]; «В іменах єгипетських фараонів та датах їхнього правління дотримано хронологію Відділу стародавнього Єгипту і Судану Британського музею і написання, прийняте у вітчизняній історіографії» [4, с. 180]; більшість антропонімів, топонімів, етнімімів, що згадано в цитатах з позабіблійних джерел, а також «датування археологічних періодів історії Палестини, правління царів Ізраїлю і Юдеї та вавилонської, асирійської і месопотамської історії взято з оригінального видання “Times Atlas of the Bible”» [4, с. 180]. Такий алгоритм дав змогу видавцям дотриматися принципу канонічності біблійних текстів та онімів, одночасно врахувати право творців оригінального тексту на авторські варіанти написання імен та назв, датування хрононімів й забезпечити необхідні умови уніфікації онімів у межах українського інформаційного простору, представити узгоджений онімний реєстр, чий індивідуальний сенс і форма відповідають специфіці і міжкультурної, і вітчизняної комунікації.

Переклад авторського тексту на мову покажчика зумовлений не лише виробленими практикою правилами, а й багато в чому впливає із гіпотетичних читацьких запитів та рівня інтерпретації тексту редактором. Покажчик «Атласу» в заголовках рубрик зокрема подає імена нащадків Ноя, однак не вводить омонімічні епонімі назви етнічних груп його родоводу, згадувані в тексті:

Сим 32

Хам 32

Яфет 32 [4, с. 185–191].

Гебрейська традиція позначати етнічну групу за найменуванням однієї людини, що давала назву цій групі і є її предком, була доволі поширеною, адже її з певними модифікаціями використовували й інші народи Близького Сходу. Урахування освітнього рівня потенційного читача й очевидного розуміння картини світу тогочасного суспільства, де відносини між народами виражалися через родинні зв'язки, локальність інформації про етнічні групи (лише одне адресне посилання) й зумовило те, що видавці виправдано не ввели омонімічні етніміми до рубрик покажчика.

Узвичасно видавничою практикою є паралельне введення інших форм оніма, що додатково посилює його імперативність (зокрема у згаданому виданні поряд з авторським варіантами в покажчику редактори паралельно ввели інваріантні форми імен, топонімів: *Аменхотеп IV (Ехнатон) 48; Апостол Петро (Кіфа) 152, 166, 176; Ашторет (Астарт) 25, 68; Бар-Кохба (Шимон бен Косиба) 151, 172, 175 та ін.* [4, с. 180]). Усе це вмотивовує перспективність аналізу загальної динаміки та функційної специфіки ономастикону апарату друкованих видань загалом, зокрема уточнення дискурсивної природи онімних сегментів покажчиків.

Одним із найпоширеніших видів показчиків є іменний показчик (те саме, що показчик імен). Іменна рубрика може складатися з індивідуальних і групових антропонімів, агіонімів (імен святих), теонімів (власних назв Бога, божеств), міфонімів (власних назв міфічних персонажів), імен у поєднанні з гоноронімами (власних назв почесних найменувань осіб), генонімів (власних назв роду, поколінь). Як правило, іменні рубрики формують за абеткою, у Називному відмінку однини чи множини, уніфіковано в усьому показчику. За структурою іменні рубрики можуть бути «глухими» (вказано лише прізвище та ім'я й по батькові особи, псевдонім, ім'я міфологічного чи літературного героя); розгорнутими (особу не лише ідентифіковано, а вказано роки життя персоналії, приміром: *Панькевич Юліан (1863–1933)*); анованими (основну рубрику доповнено відомостями, яких немає в авторському тексті чи в інших книжкових елементах, що коментують чи є додатковими ідентифікаційними елементами, наприклад: *Грінченко Марія (1863–1928) – українська письменниця, лексикограф, дружина Б. Грінченка*).

В іменних рубриках, що складаються з індивідуальних антропонімів, першим подають прізвище, тоді – ім'я, по батькові (саме цій формі надають перевагу, оскільки прагнуть посилити довідкову функцію показчика) чи ініціали. Винятком є особи, що увійшли в історію під іменами, основою рубрики показчика в такому випадку є однолексемне антропонімічне найменування «ім'я» чи «ім'я з апелятивом»; міфологічні, біблійні, античні імена, імена, що є псевдонімами чи кличками. В усіх інших випадках ім'я не повинне передувати прізвищу. Наприклад, у книзі «Володимир Гнатюк: Документи і матеріали (1871–1989)» до показчика правомірно включено:

Гомер 52

Горацій 52

Катерина II (Екатерина II) 254

Костянтин, князь 148

Пілат 52

Самовидець 404

Софокл 52 [10, 439–453].

Однак поверховість під час введення рубрик показчика зумовила наявність у рубриках показчика імен осіб на загал невідомих. Зокрема, в одному з листів йдеться про розподіл грошової допомоги між постраждалими внаслідок розстрілів австрійською жандармерією та поліцією учасників передвиборчого віча 1906 р., селян із с. Лядського на Тернопільщині. У наведених списках тексту: «1. Проць Бойко, син Панька, гр[еко]-кат[олик], около 30 [літ], жінка Марця <...> 2. Стефан Шумега, син Михайла, римо-кат[олик], жінка Явдоха <...>; 3. Микола Бабій, син Ілька <...>; його жінка Настя з Недільських» [10, с. 155] та ін.

Іменний показчик формально увібрав рубрики осіб, згадуваних за іменами поза родинним контекстом, через що вірогідність їх ідентифікації читачем під час пошуку стала неможливою, крім того, вказавши як самостійних ключових осіб зокрема Ілька та Панька, чий імена згадано лише опосередковано в модифікованій патронімній формулі іменування сина для уточнення родинного зв'язку:

Бабій Микола 200

Бойко Проць 200

Ілько 200

Марця 200

Михайло, батько Шумеги Стефана 200

Настя з Недільських, див. Недільська Настя

Недільська Настя (Настя з Недільських) 200

Панько 200

Шумега Стефан 200

Явдоха, жінка Шумеги Стефана 200 [10, 439–453].

Натомість постраждалих осіб необхідно було ввести до рубрик покажчика в складі групового антропоніма, що усунуло б указані недоліки, чітко окреслило б родинні зв'язки, зберегло б індивідуальний сенс рубрики. Водночас згадка про село Лядське в географічному покажчику забезпечить перехресний пошук денотата.

Як правило, у покажчиках за іменем ідентифікують осіб, що знані в історії саме за ім'ям – імена царів, імператорів, патріархів, доєднуючи апелятив – порядковий числівник римськими цифрами, іменник, що вказує на титул, звання, прикметник, утворений від назви країни: *Володимир, князь, Петро I, імператор, Генріх IV, король фр., Іларіон, архімандрит*. Індивідуальні прізвища людини, що факультативно додавалися до імені зокрема в античному Римі – агномени – подаються за загальними правилами, враховуючи індивідуальне авторське мовлення, у рубриці покажчика є останніми у кількокалксемній антропонімній формулі іменування особи – *Публій Корнелій Ціпійон Африканський*.

Псевдоніми вводять за правилами, передбаченими для автонімів, основою алфавітного розміщення є частина псевдоніма, що є складовою частиною прізвища. Різноваріантність подання рубрик, неврахування того аспекту, що першість подання псевдоніма чи справжнього прізвища необхідно визначати з огляду на критерій знаності в аналізованому виданні, виявляє некомпетентність укладача:

Барвінок Ганна, див. Куліш О. М.

Євшан, див. Федюшка

Кандиба Олесь, див. Олесь О.

Куліш А., див. Куліш О. М.

Куліш О. М. (Барвінок Ганна, Куліш А., Кулішева, Кулішева А. М.) 94, 110, 118, 202, 274

Кулішева, див. Куліш О. М.

Кулішева А. М., див. Куліш О. М.

Леся, див. Леся Українка

Леся Українка (Леся) 76, 359, 362, 405, 423, 500, 527, 535

Марко Вовчок (Марковичка, М. Вовчок) 24, 81, 216, 234

Марковичка, див. Марко Вовчок

М. Вовчок див. Марко Вовчок

Мирний П., див. Мирний Панас

Мирний Панас (Мирний П.) 81, 120, 535

Олесь О. (Кандиба Олесь) 519, 527

Федюшка (Євшан) 298, 310, 331, 360 [10, с. 439–453].

Правильно:

Барвінок Ганна (Куліш О. М., Куліш А., Кулішева, Кулішева А. М.) 94, 110, 118, 202, 274

Вовчок М. див. Марко Вовчок

Вовчок Марко (Марковичка, М. Вовчок) 24, 81, 216, 234

Євшан (Федюшка [Микола]) 298, 310, 331, 360

Кандиба Олесь, див. Олесь О.

Куліш А., див. Барвінок Ганна

Куліш О. М. див. Барвінок Ганна

Кулішева, див. Барвінок Ганна

Кулішева А. М., див. Барвінок Ганна

Леся, див. Леся Українка

Марковичка, див. Вовчок Марко

Олесь О. (Кандиба Олесь) 519, 527

Українка Леся (Леся) 76, 359, 362, 405, 423, 500, 527, 535

Федюшка див. Євшан.

Водночас іменні рубрики покажчика не охоплюють «непрофільних» для книги онімів. Приміром, видавці помилково включили до рубрик цього ж іменного покажчика теонім *Ісус Христос* 342 та агонім *Николай*, св. 342. Адресне посилання покажчика скеровує читача до листа збирача фольклору І. Волошинського, адресованого фольклористові та дослідникові матеріальної культури українців В. Гнатюку, де перший, між іншого, повідомляє про можливість купівлі експонатів для музею НТШ – двох ікон із зображенням Богородиці, Ісуса Христа та Святого Миколая: «Єсть тут у мужика 70-кількалітній образ на дошці, малюнок поділений гірляндою цвітів на 3 поля, на першій п[олі] богородиця, майже стерта, видко лиш добре чоло, очі, ніс; на другій п[олі] хрест, на нім слідно ноги Христа, під хрестом 2 цілі постаті; на 3-ій п[олі] св[ятий] Николай, долішня часть лица стерта, авреолі та рук – слід; другий образ також на дошці: богородиця з Ісусом на руках, всередині Христос на хресті, з другого боку св[ятий] Николай, часть бороди та авреоля св[ятого] Николая стерта – впрочім, мальовило добре задержалося; якщо би, отже, заряд музею хотів, можна 1-й обр[аз] купити за 3.20 к[орони], 2-й – за 1.20 кор[они]. Прошу мене повідомити, чи не купив би музей, крім сих, ще ругі старі образи (які саме? на склі?) та інші предмети, прим[іром], дерев'яні гралі, дерев'яну січкарю або її модель, гerdани, запаски, пацьорки, парубоцький капелюх з перами, віялку, дерев'яний рискаль, цимбали та решето» [10, с. 277]. Метод перевірки «від покажчика – до тексту» виявив, що згадування Ісуса Христа, Богородиці та Святого Миколая в листі розгортається в контексті можливої закупівлі експонатів, тому ікононіми можуть бути введені лише в склад рубрики предметного покажчика. Часткове введення (минаючи Богородицю, подану в листі з маленької літери, що й спровокувало формальне виключення з переліку) їх у склад рубрики іменного покажчика демонструє поверховість укладача.

Видавці прагнуть забезпечити точність відчитання смислу, транслюваного автором книги, послуговуючись універсальною метамовою загального наративу, тому онімні реєстри покажчика візитують «топографію книги», не лише ідентифікують її простір, а й визначають її інтелектуальні та культурні межі. Однак, як і будь-яке виокремлення, реєстр покажчика мимоволі привносить зміст, набуває автономного сенсу. Тож застосування вироблених селективних методик під час формування рубрик покажчика неминуче, адже через хаотичне атомне скупчення номенів, автономний сенс покажчика може надто мутувати. Семантика невіддільна від прагматики, тож видавці створюють артикульований простір, адаптований для культурного засвоєння. Охоплення індивідуальних антропонімів в іменному покажчику зумовлене прогностичним моделюванням видавцями найбільш типових інформаційних потреб читачів, саме тому формальна наявність антропоніма в тексті книги не гарантує його згадування у рубриках покажчика. Так, редактори колективної монографії «Іван Тиктор: талан і талант» [11, с. 210–212] свідомо не ввели до іменного покажчика ім'я ключової постаті – Івана Тиктора, адже матеріал всієї книги, присвячений цій особі, завдання ж рубрик покажчика організувати зусилля читача, спрямовані на пошук інформації про певну особу, найперше, під час вибіркового читання.

Водночас критерії відбору переліків осіб, що обов'язково повинні увійти до іменного покажчика, які ж достатньо відобразити лише частково, розмежовують потенційне значення антропонімів для майбутніх читачів з огляду на те, наскільки повно в тексті книги розкрито їхні суттєві характеристики чи їхній внесок. Наприклад, видавці подають імена певних осіб родини Тикторів у складі групового антропоніма:

Тиктори

Анастасія 25

Андрій 26, 35

Єва 25

Зеновій 26, 29, 32, 33 [11, с. 210–212].

Натомість інших представників родини уведено в складі індивідуальної рубрики:

Падковська (Тиктор) О. (6), 26, 33, 34–39

Тиктор (Кравчук) Ксенія 26, 40–45

Тиктор (Постолок) Софія 26, 36, 37, 48–52, 53–56 [11, с. 210–212].

Першість чи другорядність (в дужках) подання дівочого прізвища в антропонімічній формулі іменування особи в рубриці покажчика залежить від того, під яким прізвищем особа була більш знаною, власне, цим і спричинене різне введення прізвищ *Падковської* та *Постолок*, дівочі прізвища яких були *Тиктор*.

Видавнича підготовка авторського тексту передбачає актуалізацію смислу, транслюваного автором, його «перевідкриття» та культурне засвоєння сучасним читачем. Тож якщо, приміром, у книзі цитовано текст кінця XIX – початку XX ст., де М. Склодовська-Кюрі визначено через андронім, утворений антропонімічним компонентом, що ігнорує незалежний юридичний статус жінки: *мадам Кюрі*, то в покажчику рубрика ідентифікуватиме особу відповідно до сучасного контексту: *Склодовська-Кюрі Марія (мадам Кюрі)*; антропонімічно-апелятивне найменування подають у дужках.

У випадку фонетичних варіантів імені, як-от: *Зеновій* (нормативні сучасні варіанти: *Зіновій*, *Зиновій*), перевагу, особливо в наукових виданнях, надають авторському варіанту. Тим самим правилом послуговувалися редактори згаданого видання, увівши фонетичний варіант прізвища, згаданого в цитаті, першим, загальноновживаний варіант – у дужках:

Ворошілов (Ворошилов) К. 142 [11, с. 210].

Пропріальна лексика, без сумніву, відіграє ключову роль під час розгортання теми твору, однак необхідно ще раз наголосити, що ймовірність її включення в перелік онімів, зокрема в іменний покажчик, зумовлена не так її формальною включеністю в авторський текст, як її спроможністю розкрити зміст макротему видання. Наприклад, попри високу частотність онімів у цитованому фрагменті з книги Ю. Соболевської, жоден із них не було включено до рубрик іменного покажчика: «Навіть коли ми їздимо на турецький пляж, то намагаємося взяти для читання щось, що стосується цієї країни – Памука, “Байстрюка зі Стамбулу” Еліф Сафак. На Шрі-Ланці ми читали “Очі Будди” Майкла Ондатже, попри те, що текст про громадянську війну. Навіть читання кічевої “Тіні вітру” Сафона в Барселоні приносило задоволення, так само, як і “Остання битва тамплієрів” Переса-Реверте в Севільї. Зараз я збираюся до Грузії і беру з собою “Чорне море” Клаудіо Магріса, “Героя нашого часу” Лермонтова, “Тост за предків” Войцеха Гурецького, “Вдале місце для вмирання” Войцеха Ягельського і книжку про забуте застільне мистецтво, тобто про грузинські тости. А вже на місці, у тбіліській книгарні, я пошукаю опис подорожі Александра Дюма Грузією» [12, с. 8–9]. Рубрики покажчика (чи то антропоніми, чи топоніми, чи то бібліоніми та ін.) у своїй цілісності та контекстуальній залежності від посилань до фрагментів тексту, де про них згадують, повинні розкривати предметний зміст комунікативної мети автора, створювати своєрідний змістовий кістяк твору.

Важливий критерій відбору антропоніма для фіксації в покажчику – встановлення контекстуального оточення оніма. Якщо індивідуальний антропонім згадано в авторському тексті чи в апараті видання в складі порівняння («розумний, немов Сократ», «хоробрий, наче Давид» та ін.) чи стійких словосполучень («важіль Архімеда» (рушійна сила), «скринька Пандори» (лиховісний дар), «Геркулес на роздоріжжі» (людина, в якій виникли труднощі під час вибору між двома рішеннями) та ін.), що не стосуються основної ідеї викладу, до рубрик іменного покажчика їх не включають.

Проблему відбору денотатів та визначення форми подання власних назв у рубриках покажчика ускладнено з огляду на номінативне варіювання інформаційних об'єктів. Редактор не може використовувати формального підходу через аналітичний устрій мови, що зумовлює розмаїті словесні маски номінацій, метафоричних, метонімічних чи перифрастичних перетворень прямої назви особи («вусатий вождь» – Сталін) чи локації («міс-

це самопожертви» – Крути) іншою та їхню необмежену інваріантність. Під час ознайомлювального читання (першого читання) авторського оригіналу редакторові легко не помітити антономазію й не ідентифікувати тотожність денотата, отже, не співвіднести перифрастичний опис у тексті, де особу не названо прямо (як от Грушевський – «*батько української історії*», Іван Франко – «*каменярь*», Тарас Шевченко – «*Великий Кобзар*»), з реальною постаттю чи, навпаки, помилково внести первинну номінацію в покажчик, у той час як у тексті про цей денотат згадано в контексті іншої події чи узагальнення. Тож відбір інформаційних об'єктів для їх представлення в реєстрі покажчика практика рекомендує робити лише під час аналітичного (другого) читання, коли редактор принаймні осмислив зміст авторського твору і спроможний усвідомлено ідентифікувати актуальні денотати. Трансформаційні можливості аналітичних неоднослівних висловів необмежені, а тому вимагають пильності редактора й незмінного співвіднесення актуальності денотата зі змістом твору.

5. Висновки

Отже, пропріальна лексика апарату видання загалом та покажчика зокрема відіграє суттєву роль у розкритті змісту авторського твору, крім того, посилює сугестію авторського ономастикону, потенціал кожного оніма. В масиві апарату видання відбувається значне збільшення частки онімів у друкованій книзі внаслідок їх вторинного згадування, адже за правилами видавничої підготовки окремих функційних видів літератури, зокрема наукових, обсяг апарату може сягати до однієї третьої загального обсягу видання. Усе це вмотивувало перспективність аналізу загальної динаміки та функційної специфіки ономастикону апарату друкованих видань загалом, зокрема уточнення дискурсивної природи онімних сегментів покажчиків, зумовило унікальність розвідки, її практичний сенс.

Будь-який продукт, зокрема й інформаційний, вартісний настільки, наскільки вдало виконує ті функції, які на нього покладено. Саме ефективність інтелектуальної читацької практики повинна бути критерієм оцінювання якості певних книжкових елементів й відповідно актуалізувати дослідження, спрямовані на вивчення дієвих моделей трансляції авторського задуму в книжковому форматі. Спираючись на запити потенційних споживачів, видавці за допомогою якісно підготовлених елементів апарату видання загалом, й покажчиків зокрема вибудовують своєрідну «навігацію» читання, не лише забезпечуючи цим точне відчитування закладеного автором змісту, уможливаючи порозуміння між автором та вдумливим читачем, розгортаючи перед ним контекст, а й поглиблюють інтелектуальну задіяність читача, вирівнюють культурний потенціал автора й читача. Відповідно брак знань професійних прийомів та методики підготовки елементів апарату видання здатні завадити порозумінню автора й читача і навіть підірвати довіру до видавничої практики загалом. Розглянуті в дослідженні приклади, здебільшого, є своєрідним відображенням невдалих видавничих рішень, водночас їх аналіз демонструє можливість й потребу продуманої видавничої стратегії підготовки елементів апарату видання, вироблені взірці лиш варто видозмінювати залежно від особливостей видання. Розгалужений та якісно підготовлений апарат видання концептуально збагачує твір автора, розширює можливості читання. Аналіз функційних якостей окремих складників апарату друкованої книги, раціональної форми рубрики покажчика може вдосконалити навички професійного мислення під час підготовки елементів апарату видань, поглибити вміння спрямовано враховувати читацьке призначення, типологічні особливості видання.

References

1. Torchynskyi, M. (2017), "The proper names of intangible objects: structure, differential features, prospects for research", *Naukovi Zapysky Ternopilskoho Natsionalnoho Pedagogichnoho Universytetu Imeni Volodymyra Hnatiuka: Movoznavstvo [Scientific Notes of Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University: Linguistics]*, vol. 1 (27), pp. 299–303.
2. Karpenko, Yu.O. & Melnyk, M.R. (2004), *Lina Kostenko's Literary Onomastics : a Monograph*, Astroprint, Odesa, 216 p.
3. Ohar, E.I. (2002), *Ukrainian-Russian and Russian-Ukrainian Publishing Guide Dictionary*, Palitra druku, Lviv, 264 p.
4. *Atlas of Bible History* (2010), , DNVP Kartohrafiia, Kyiv, 192 p.
5. Kebuladze, V. (2017), *Miracles of Destiny: Essays*, Vydavnytstvo Staroho Leva, Lviv, 160 p.
6. Mylchyn, A.E. (1992), *Book Culture: What Makes the Book Easy for the Reader: a Reference Book*, Knizhnaja palata, Moscow, 223 p.
7. Ohar, E.I. (2014), "Anatomy of a love of reading", in Sobolevska, Yu. (Ed.), *A Book About Reading: a Literary Study*, Vydavnytstvo Staroho Leva, Lviv, pp. 6–10.
8. Blahovirna, N.B. (2017), "The subsidiaries as the reader's intelligent authenticity", *Polihrafiia i Vydavnycha Sprava: Sotsialni Komunikatsii [Printing and Publishing: Social Communications]*, Ukrainian Academy of Printing, vol. 2 (74), pp. 147–162.
9. Barykin, V. (1999), "Book culture", *Book : an Encyclopedia*, Jenciklopedija, Moscow, p. 354.
10. Kupchynskyi, O. (Ed.) (1998), *Volodymyr Hnatiuk: Documents and Materials (1871–1989)*, the Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv, T. Shevchenko Scientific Society, Lviv, 467 p.
11. Zelinska, N., Snitsarchuk, E., Ohar, E. et al (Eds.) (2007), *Ivan Tyktor: Destiny and Talent: a Monograph*, Ukrainian Academy of Printing, Lviv, 240 p.
12. Sobolevska, Yu. (2014), *A Book About Reading: a Literary Study*, Vydavnytstvo Staroho Leva, Lviv, 176 p.

Submitted 09.01.2020

Список літератури

1. Торчинський М. Власні назви нематеріальних об'єктів: структура, диференційні ознаки, перспективи дослідження // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка : Мовознавство. 2017. № 1 (27). С. 299–303.
2. Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко : монограф. Одеса : Астропринт, 2004. 216 с.
3. Огар Е. І. Українсько-російський та російсько-український словник-довідник з видавничої справи. Львів : Палітра друку, 2002. 264 с.
4. Атлас біблійної історії / пер. з англ. М. Климчук, Т. Цимбал. Київ : ДНВП «Картографія», 2010. 192 с.
5. Кебуладзе В. Чарунки долі : есеї, Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. 160 с.
6. Мильчин А. Э. Культура книги: Что делает книгу удобной для читателя : справочное пособие. Москва : Книжная палата, 1992. 223 с.
7. Огар Е. І. Анатомія любові до читання // Соболевська Ю. Книжка про читання : літературознавче дослідження. Львів : Видавництво Старого Лева, 2014. С. 6–10.

8. Благовірна Н. Б. Апарат видання як інтелектуальна автономність читача // Поліграфія і видавнича справа: Соціальні комунікації. Львів : Українська академія друкарства. 2017. № 2 (74). С. 147–162.

9. Барыкин В. Культура книги // Книга: Энциклопедия. Москва : Энциклопедия, 1999. С. 354.

10. Володимир Гнатюк: Документи і матеріали (1871–1989) / упоряд. Я. Дашкевич [та ін.] ; відп. ред. О. Купчинський ; Центральний держ. історичний архів України у Львові, Наукове товариство ім. Шевченка. Львів : [б. в.], 1998. 467 с.

11. Іван Тиктор: талан і талант : колектив. монограф. / Н. Зелінська, Л. Сніцарчук, Е. Огар та ін. Львів : Українська академія друкарства, 2007. 240 с.

12. Соболевська Ю. Книжка про читання: літературознавче дослідження. Львів : Видавництво Старого Лева, 2014. 176 с.

Надійшла до редколегії 09.01.2020